

Pekelně chytrá pocta poezii a životu

STRUČNÁ ÚVAHA O PEKLE (nakl. Bondy, b.m. 2019, ilustrace a typografie Jan Gabler, foto na obálce Yiyeksi Marhoulová, doslov napsal Ivo Harák 88 s.), knížka nezvyklého podlouhlého formátu velikosti pohlednice, je kupodivu sbírka básní, nikoli pojednání, ale úvaha to je, přesněji: jsou to verše vybízející čtenáře k úvaze, co vše je vlastně peklo na zemi (že by opak slavného optimistického *Nebe na zemi?*) a zda nějaké peklo vůbec je. „Záleží pouze na nás!“ vysvětluje autor, básník **Alois Marhoul**, čtenářům chudšího ducha, kteří snad omylem sáhnou po *Stručné úvaze*, netušíce, že jde o básně.

Jeden z nejmoudřejších mužů české literatury, prozaik, esejista a dlouho utajený básník Jaromír John napsal do Kritického měsíčníku 1946 mj. úvahu *Nejsvětější stránky pochybností*. Netuším, zda ji autor *Stručné úvahy o pekle* četl, ale jako by ji nejen četl; jako by si ji vzal za své krédo. „Cožpak Marhoulovi nic není svaté?“ dráždí čtenáře v pronikavém doslovu Ivo Harák. Zdánlivě to tak vypadá. Alois Marhoul má odvalu pochybovat o všem, o moudrosti soudů o lidech (domýšlí známé „má srdce ze zlata“ a „mouše by neublížil“, ačkoli je ten dobrák držitelem střelné zbraně, kdyby mu chtěl někdo vniknout do objektu monitorovaného kamerovým systémem) i o věčných pravdách (od „z cizího krev neteče“ až po hlasatele hesel „Pravda a láska musí zvítězit“), dívá se na zuby a obrací na ruby úsloví („Stokrát nic umožnilo osla“, „šaty dělají člověka“) i přísloví („Komu není rady“), libuje si v apokryfu („Jak to bylo doopravdy“ se stvořením, „Na počátku bylo slovo“, a to Žena, „O Prométheovi“ a jeho játrech) a rád usvědčuje sebe a nás, nepoučitelné lidstvo; například básní *Pohádka*:

„Za devaterými horami / za sedmero řekami / za jednou krupicovou kaší / žil od nepaměti / zdravý a spokojený vesmír / Žil by věčně / Ale / Kde se vzal tu se vzal // Člověk“.

Stručná úvaha je o *myších a lidech*, vlastně *myších lidech*. Báseň s dlouhým názvem *Změní se vesmír když na něj pohlédne myš* a podtitulem *ptal se Albert Einstein před svou smrtí*; báseň odpovídá „Možná // Záleží totiž / na její inteligenci / vzdělání / genech které zdělila / po předcích / prostředí v němž vyrůstala // ale zejména / a to je to nejdůležitější / jestli ji předtím / než se zahledí do vesmíru // nesežere kočka.“ Nejsme myši nejvyšších ambicí, které nevidí kočku nahrbenou ke skoku na nás?

John ve své chvále pochybností nazval skepsi zdrojem tvůrčí práce a činitelem vytvářejícím osobnost. Marhoulova skepse opravdu neochromuje, i když zdánlivě torpéduje matematické axioma o rovnoběžkách. Básník věří, že jeho rovnoběžky se jednou setkají, věří tomu z celého srdce, neboť „co by to bylo za život / jít celou věčnost / těsně vedle sebe / a

nesmět se ani dotknout“. Velí vydržet, „za nejbližší zatačkou / to je: / Nekonečno.“ Lze lépe vyjádřit nekonečnost lidských tužeb, nekonečné lidské potřeby lásky a jejích doteků?

Co vše na světě zaviňují malá a velká nedorozumění a jaká pekla způsobují! Jsou vak *zapeklité*

záměny, jejichž rozuzlení se zasmějeme a nastane pohoda. V básni *Smrčky borovičky* hází slovenský básník *Peter Mišák* do sebe osmou borovičku, básník *Marhoul* se dívá oknem do tmy, kde tuší smrčky i *borovičky* a taky medvěda u kontejneru hotelu ve Vysokých Tatrách a říká, co mu přítel slovenský básník poradil (báseň je z oddílu *Komu není rady*): „Tak o tom napiš // Jseš přece básník vole.“ A básník z takových záměn těžší neroztrubovanou radost rodinného štěstí. Například *Moje Dana*, podle názvu verše o manželce, je báseň popisující zbraň, „samohybnou houfnici Dana vzor 77“, která se vyráběla v Dubnici nad Váhom, což se básník „dozvěděl až dnes / 43 let po svatbě / 40 let po narození nejmladšího syna // Tušil jsem že to bude nebezpečné! / Ale až tak?“ Lze snad decentněji dát průchod radosti, že vaše žena nemá povahu otravně odevzdané ovce?

Stručná úvaha o Pekle si s laskavou ironií dobírá *peklo*, jakým je nám obdivovatelům žen záliba žen nejen v romantice milující slunce, měsíc a hvězdy, ale „hlavně obchodní domy / zlatnictví i módní salóny peníze / a nějaký chlapy. / Myslím nějaký mladý chlapy / Chlapy k světu“, ale dovede vzdát až neskutečný hold šťastné lásce: „Schody // mého domu / nevedou do nebe // Alespoň si to myslím / I když - - / včera jsem vyšel až nahoru / potom otevřel dveře ložnice - - / A ta půlhodinka // to nebylo nebe / miláčku?“

V poslední básni, verších o stárnutí, už „na nás mává / ta v černém“, ale „my zatím hluší K ní zády / si užíváme mejdan Sen / Pod známým heslem: Teď a tady / než vyvede nás Anděl ven“. To je trpkost sama; rozčarování z toho, jak prohnáný marketing zneužil ženskou zásadu „teď a tady“ a jak si ji přisvojil, vsadiv na fakt, že o nákupu rozhodují většinou právě ženy. Ještěže předchází titulní báseň toho druhého oddílu *Komu není rady*, verše *vyznání* o nepotlačitelné potřebě poezie. Až bude básník „zbaven / poetické imunity“, rozhoduje se už nepsat a konečně si užívat jako normální člověk, který však má „jedno jediné / poslední přání: / Pane Bože prosím jsi-li / sešli mi verš.“

Ve stejné době jako *Stručnou úvahu o Pekle* jsem četl *Červený dvůr* Vladimíra Janovice a v něm doznání, jak hledal verš, jenž by ho osvobodil „od vlastních démonů i od přízraků doby“. Janovic a Marhoul jako básníci, kteří mají k sobě daleko. Jsou to však básníci a oba vědí o moci verše; a věří v jeho moc osvoboditele, moc záchrance naděje. Není to totéž?

Milan Blahynka